

EL SUFRAGI FEMENÍ A LA PREMSA D'OSONA (1931-1936)

CARME SANMARTÍ ROSET
Universitat de Vic

Women's vote in the press of Osona (1931-1936)

La proclamació de la Segona República va obrir un ampli ventall de possibilitats a les dones catalanes i els va crear noves expectatives. D'entrada, la Constitució de 1931 els va atorgar el dret al vot en les mateixes condicions que als homes. Aquest article analitza el tractament del sufragi femení a tres periòdics d'Osona: el liberal *Diari de Vic*, el conservador la *Gazeta de Vich* i el setmanari obrerista *Sembrar*, tant des de la perspectiva dels periodistes homes, com de les dones que hi col·laboraven.

Paraules clau: sufragi femení, comportament electoral, premsa Osona.

Proclaiming the Second Republic opened up a wide range of possibilities for Catalan women and new expectations were created. To begin with, the 1931 Constitution awarded the right to vote under the same conditions as men. This article analyses how the women's vote was dealt with in the three Osona newspapers: the liberal "Diari de Vic", the conservative "Gazeta de Vich" and the workers' weekly "Sembrar"; both from the perspective of male journalists and the women who contributed.

Keywords: women's vote, electoral behaviour, Osona press.

«... i què diré de les flors d'humanitat, exemple de dona pulcre, ferma, que sap donar-nos coratge en tot moment, perquè abans que tot siguem honrats, que vol dir patriotes sense full! Oh vigatanes, dones fortes segons l'escriptura, que formosejaveu el nostre aplec de triomf i germanor»

Diari de Vic, 6 de maig de 1931

Introducció

Les dones de la Segona República estaven marcades per unes pautes educatives que venien de lluny. Des del segle XIX, moment en què es va generalitzar l'educació per a les nenes, les dones havien rebut una formació que responia a la idea que l'ensenyament era una eina del progrés material, sempre que els homes en seleccionessin els continguts. Així, doncs, l'educació femenina havia de ser pràctica i específica, clarament diferenciada de la que rebien els homes. Aquesta generalització de l'ensenyament responia als interessos de les classes dominants, que volien disposar d'una mà d'obra qualificada per garantir les necessitats econòmiques del país i, al mateix temps, donar a la dona un lloc de treball que estigués en consonància amb la posició social que ocupava.

Des del primer moment, l'Església, que considerava fonamental la formació religiosa de les dones, va decidir intervenir en l'educació de les nenes i en el control de les lectures tant de les joves com de les dones grans. El model que propugnava, acceptat i defensat també per les classes benestants, era el de *La perfecta casada* ideada per fra Luis de León: prudent, amable, pietosa, discreta, bondadosa, afable, sacrificada, abnegada i generosa. Davant la descristianització que s'havia produït al llarg del vuit-cents per part d'alguns sectors de la societat, l'Església considerava que les dones havien de recuperar l'espiritualitat de molts homes. El fet de controlar l'educació femenina permetia a l'Església transmetre aquests valors en les escoles per a nenes, moltes d'elles religioses.¹ Se'ls ensenyava a llegir i a escriure, a dominar els conceptes bàsics de l'àrithmètica i a fer les tasques que els eren pròpies, és a dir, les feines domèstiques com ara sargir, cosir, brodar i fer puntes. Les nenes de les classes benestants rebien una educació més completa, que incloïa ensenyaments artístics, per tal de brillar en els seus cercles socials.²

Aquest ideal de dona impregnava tots els llibres, fins i tot els destinats a l'oci i l'evasió. Inculcar aquest model femení interessava els diferents sectors, que exercien un estricte control sobre les lectures de les dones, a les quals es permetia llegir llibres pietosos i d'educació cristiana, en què es barrejaven elements religiosos amb pràctiques higièniques i normes de comportament. El control sobre les lectures era especialment estricte en el cas de les més joves i disminuïa quan eren casades.

A partir del moment en què la lectura es va generalitzar, es va impulsar la publicació de llibres de ficció històrica, morals, pedagògics, novel·les, revistes i altres publicacions a través de les quals es transmetien les virtuts i les convencions burgeses. Un bon nombre tant de laics com d'eclesiàstics consideraven que la novel·la, especialment la novel·la d'amor, era el gènere més perillós, de manera que era necessari controlar-ne el contingut i evitar la lectura de les que es consideraven més pecaminoses. D'aquí va sortir la idea de publicar revistes i llibres escrits especialment per a dones, en els quals apareguessin tots aquells rols que es creia que eren propis de les dones, especialment la cura de la casa, l'educació dels fills, l'obediència al marit, els sacrificis per amor, les virtuts de la llar i els sentiments religiosos. A Catalunya, a més de les obres escrites per autors espanyols, una part important de la producció d'aquest gènere de llibres va arribar a través de traduccions d'altres llengües, especialment del francès i de l'anglès, amb col·leccions molt populars en els anys vint, sobretot durant la dictadura de Primo de Rivera, que van continuar a l'època republicana.

1. CASANOVAS, Josep. *Quan les campanes van emmudir. Vic, 1936-1939*. Vic: Publicacions del Patronat d'Estudis Osonencs, 1993, p. 24-25 i 46. A Vic la presència de l'Església era més forta que en altres poblacions, aspecte que va permetre que el clergat mantingués durant molt de temps la seva influència sobre moltes institucions de la ciutat. En el moment de proclamar-se la Segona República, gairebé la totalitat dels centres educatius estaven dominats pel clergat, i fins i tot l'escola pública era confessional. El fet de ser seu episcopal hi va ajudar notablement.

2. Per ampliar el tema de l'educació cristiana de les dones, vegeu SANMARTÍ, Carme. «Les dones: família i sentiment religiós». A: *Església, societat i poder a les terres de parla catalana*. Actes del IV Congrés de la CCEPC. Valls: Cossetània, 2005, p. 353-367.

El control tan marcat sobre l'educació de les dones va mantenir a la majoria d'elles en el lloc en el qual la societat patriarcal les havia situat. Tanmateix, des de principis del segle XX s'estaven produint canvis en relació amb la presència de la dona en l'àmbit públic, tant pel que fa al camp laboral com al de l'educació, l'oci i la participació política. Un petit nucli veia les limitacions que se'ls imposava i reclamaven el dret de ciutadania, la igualtat legal i una educació que els donés noves oportunitats i més capacitat crítica.³

La proclamació de la Segona República va obrir un ampli ventall de possibilitats a les dones catalanes i els va crear noves expectatives. El nou règim va aportar una democratització per al conjunt de la societat a través d'una nova legislació que significava la derogació de lleis discriminatòries anteriors. D'entrada, la Constitució de 1931 va atorgar el dret al sufragi a les dones en les mateixes condicions que als homes. Tanmateix, la reivindicació del dret a vot per a les dones no va tenir a Catalunya i a Espanya el caràcter ampli i popular d'altres països, com els Estats Units d'Amèrica o la Gran Bretanya. Segons els estudis fets per Mary Nash, a Catalunya una de les primeres dones que va demanar-lo va ser Carme Karr, però a partir dels anys vint la reivindicació la va fer Acció Femenina, i, ja el 1931, la revista *Evolució*, impulsada per la Lliga Femenina Catalana per la Pau i Lyceum de Club. D'altra banda, el diari de caràcter republicà *L'Opinió*, poc abans de la proclamació de la Segona República, va publicar articles explicant les raons per les quals les dones demanaven el vot.⁴ Però en el moment del debat a les Corts sobre la necessitat o no de concedir el sufragi femení, no hi havia cap diputada catalana. Les grans protagonistes de la discussió van ser la radical Clara Campoamor i la radical-socialista Victoria Kent. Campoamor va destacar pel convenciment que mostrà en la defensa del sufragi femení i per la força de la seva argumentació, mentre que Kent defensà que la igualtat electoral podia tenir conseqüències negatives per a la República espanyola atès el caràcter conservador de la majoria de les dones espanyoles.⁵ Solament dos diputats catalans, Lluís Companys i Manuel Carrasco i Formiguera, van demanar la paraula durant el debat i, en el moment de la votació, els homes van mantenir posicions diferents. Del total dels 53 diputats, a qui els partits havien donat llibertat de vot, van exercir el seu dret a vot 21 diputats, i d'aquests, 15 ho van fer a favor de la concessió del vot de la dona i 6 en contra.⁶

El sufragi femení va afavorir les discussions entorn del paper que les dones havien de tenir en la societat catalana i en la vida política. Però un cop concedit, en els diferents períodes electorals els partits van mobilitzar-se per tal de captar

3. AGUADO, Ana. «Entre lo público y lo privado: sufragio y divorcio en la Segunda República». *Ayer*, 60 (2005), p. 106.

4. NASH, Mary. «Dones ciutadanes a Catalunya: La Segona República». A: NASH, Mary (dir.). *Història de les dones als Països Catalans al segle XX*. València: Edicions del País Valencià, 2003, p. 49-53.

5. Per a més informació sobre aquest tema consulteu CAPEL MARTÍNEZ, R. M., *El sufragismo femenino en la Segunda República española*. Madrid: Horas y horas, 1992; FAGOAGA, Concha, *La voz y el voto de las mujeres*. Barcelona: Icaria, 1985; CAMPOAMOR, Clara, *El voto femenino y yo. Mi pecado mortal*. Barcelona: La Sal, 1981.

6. FUNDACIÓN PABLO IGLESIAS. *El voto de las mujeres. 1877-1978*. Madrid: Editorial Complutense, 2003, p. 71-103.

els vots de les dones. Elles, organitzades sovint com a secció femenina dels partits, el reclamaven a favor de les diferents opcions polítiques,⁷ explicant les tasques específiques que com a dones podien aportar i entenent que el seu paper era diferent del dels homes.

Com que en el moment de l'aprovació de l'Estatut de Núria l'agost de 1931 encara no podien votar, organitzaren un plebiscit paral·lel que mobilitzà més de 400.000 signatures a favor. Per problemes en el cens tampoc van poder votar en les eleccions autonòmiques del 20 d'octubre de 1932, fet que va provocar protestes de les dones organitzades en l'Acció Femenina. Així doncs, la primera oportunitat d'emetre el vot el van tenir a les eleccions del Parlament espanyol de 1933, moment en què es van presentar les primeres candidates, totes elles de partits d'esquerres, però no va sortir cap diputada catalana. La següent ocasió la van tenir l'any 1936, moment en què, més organitzades, van aconseguir més presència.

A més del sufragi, però, el nou marc polític va posar sobre la taula nous temes de debat. D'una banda va fer créixer la preocupació per l'educació de les dones i va afavorir la seva aportació a la vida cultural. De l'altra, la nova legislació va repercutir de manera ràpida en la condició de la dona. Es va legislar en matèria de família, matrimoni civil i divorci, i l'any 1934 es va eliminar el principi d'autoritat marital, decisió que va significar un gran pas endavant cap a la igualtat entre els cònjuges.⁸

No obstant això, al costat d'aquests avenços inqüestionables persistia el model de dona de les dècades anteriors, defensat pels homes i compartit per moltes dones. La filosofia de l'educació vuitcentista continuava impregnant molts llibres, tant els de text com els destinats a l'oci, i, al costat de les escoles mixtes que s'impulsaven des del govern de la Generalitat, apareixien articles que mantien les opinions tradicionals sobre les febles capacitats femenines.⁹

Presència de la dona en la premsa d'Osona

La premsa es va convertir en el mitjà en què es podien seguir les diferents opinions sobre els canvis que s'estaven produint en la condició de les dones a tot Catalunya i a l'Estat. A Osona els periòdics de més tirada se'n van fer ressò, i de manera regular van publicar articles que permeten avaluar l'interès per determi-

7. CASANOVAS, Josep. *Op. cit.*, p. 62. La delegació de la Lliga Regionalista de Vic es va crear l'abril de 1932. Poc després sorgí la secció femenina d'aquest partit.

8. AGUADO, Ana. *Op. cit.*, p. 108. En un termini de quatre mesos es van promulgar disset textos legals relatius als drets polítics i cívics de les dones i a la igualtat entre dones i homes.

9. L'any 1932 aparegué un article a la prestigiosa *Revista de Occidente* que defensava que la cultura era masculina perquè únicament l'havien creat els homes, atesa la seva ment preparada per a l'objectivitat i l'especialització. Les dones, al contrari, estaven menys capacitades per a l'especialització i eren més subjectives. A parer de l'autor aquestes capacitats justificaven la pietat i la fidelitat de les dones, a diferència dels homes, que tenien un grau de competència inferior en aquests camps. I el mateix any es va reeditar la petita publicació il·lustrada *Cartilla Moderna*, que barrejava, com era tradicional, l'educació religiosa, l'obediència als grans i qüestions higièniques, amb l'objectiu de continuar formant dones submissives i dòcils.

DIARI DE VICH

ADMINISTRACIÓ D'EDICIÓ I PUBLICACIÓ. DIMETRES, 29 DE JULIOL 1931. NÚMERO 358. SUBSCRIPCIÓ, VINT D'ESTRELLES AL MES. PAGA, 250 ESTRELLES. NÚM. ORIGINAL, 10 CTS.

Ciutadans!
Voteu l'Estatut de Catalunya.

Voteu l'Estatut de Catalunya

A sala que ens atencem a la data del 2 d'agost, data que per Catalunya té tanta importància, la propaganda que els partits polítics dediquen a la divulgació de l'Estatut, vintencianca d'una tasca tan mesallana, que un partit cap ciutadà de Catalunya, que no tingui els cometements necessaris per a votar l'Estatut amb tota consciència.

Les hores i els dies

PER LA DEFENSA DE L'ESTATUT

II
Els que aquests dies tenim l'ocasió de seguir els pobles i les viles fent una intensa campanya per l'Estatut de Catalunya, hem pogut veure com vibra la nostra gent quan se'ls parla de les aspiracions catalanes. Així, en un poble, treballa més fèrvidament, i comença a saltar les paraules per la defensa del nostre Estatut, i veient la llengua plena de crederes que entolida el cap de crederes una figura encara.

Una conversa amb el Batlle de Viena Otto Glöckl

Copiem de «La Publicitat» aquest interessant article del nostre director Francesc M. Masferrer.

Feu molts anys que no havíem anat a Viena. En aquesta visita que hi acabem de fer, ens ha assolat que a la bella ciutat del Danubi s'ha agra el nostre interès i el nostre amor amb aquestes nostres hontes, i per això, que tot i encetar-se amb molta cura no podem pas aturar que el noble dels anys de encetar la cura. Viena la ciutat que, a més de tot, ens ha estat tan estimada, i ha crescut.

ment un fort prestigi. Gran conductor d'home, té la virtut d'indonar als seus col·laboradors l'abandonament del seu ideal i la seva profunda en la infantesca de l'educació popular.

En el cas que cap votat pugui al legat ignorància. Així tindrem dret a conèixer el mal català, a qui no vot el nostre Estatut. No vull, però, notament les conseqüències que esmentem, les subjectes necessàries a la propaganda per l'Estatut. Acabem de comprovar que a Catalunya s'ha elegit també una intensa campanya que, malgrat, donem els seus fruits.

També és cert que mai ens hem juguem tot. Ara és l'hora de Catalunya. Més ben dit, és l'hora del triomf de Catalunya, per la consecució del qual hem bregat tots els nostres joves.

Amb tot Viena no s'espera. Al principi que li donarem la festinació dels Habshburg, la inauguració genial d'alguns dels seus orígens i el treure magistral de pintures dels seus museus—tresor que conserva tement—un altre successos. El prestigi de les seves caceres. Des de fa una quantitat anys, Viena, la capital de la República federal austríaca, i a més de les seves festes, ha arribat una altra bondat que atreu: la tenidat de tot el món. La bandera d'ensorgament. El contralt dels socialistes en el poder, l'any 1919, significava una revolució pedagògica d'una importància extraordinària.

des de l'interès celebrat amb la seva presència en el mateix despatx del Batlle. El Rathaus de Viena, no és pas un edifici banal. El que volia va impressionar-me fins la sensibilitat i sobrietat. El despatx del Batlle, no era tan més que el despatx actual d'un particular qualsevol. Una gran sala plena de papers i un petit de flor, una biblioteca al costat i el centre de l'habitatge, donant una columna de granit d'un metre d'alçada, una magnífica herència Herold. Otto Glöckl—mestre hi la cura—recorda, que hem a Poig i Catedral. Aquell gust de boca que semblava se li despatx un ric, el Batlle, tant el pot a molts Otto Glöckl. El seu front ample, l'equilibrat i el pronunciament de la seva barba, indiquen la intel·ligència del seu esperit i la voluntat tenaç del seu caràcter.

En el cas que cap votat pugui al legat ignorància. Així tindrem dret a conèixer el mal català, a qui no vot el nostre Estatut. No vull, però, notament les conseqüències que esmentem, les subjectes necessàries a la propaganda per l'Estatut. Acabem de comprovar que a Catalunya s'ha elegit també una intensa campanya que, malgrat, donem els seus fruits.

En el cas que cap votat pugui al legat ignorància. Així tindrem dret a conèixer el mal català, a qui no vot el nostre Estatut. No vull, però, notament les conseqüències que esmentem, les subjectes necessàries a la propaganda per l'Estatut. Acabem de comprovar que a Catalunya s'ha elegit també una intensa campanya que, malgrat, donem els seus fruits.

Elle l'atenció els encoratjats de liquidar una herència tan raonosa, com ara la que deixava la guerra, amb fides les seves calculacions i les seves mentes. Ells eren els encoratjats de salvar les ruïnes d'aquell imperi, que a l'any 1918 tenia 625 mil quilonetres quadrats i una població de cinquanta i uns milions d'habitants, després del Tractat de Sant Germain, quedava reduït a cent mil quilòmetres quadrats i a un milió d'habitants. Els socialistes es captingueren de seguida que calia reafirmar per un poble i crear un Estat. Substància podria consolidar-se la República. Calia, a més, transformar la mentalitat dels austríacs, que estaven encara, fins aleshores, a estar submissos i reverenciosos de l'Imperi i a ser un poble d'una dismesa. A la República hi calien ciutadans lliures, altres consciències, homes amb un autèntic universalisme. Aquests homes, havien de sortir de les escoles. Eren els mestres els que havien de planar el seu esperit del poble natural d'aquesta nació i d'aquesta idealitat.

Abstenir-se és votar en contra

Abstenir-se és votar en contra. Així.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

Abstenir-se és votar en contra

Abstenir-se és votar en contra. Així.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

recorrem? Amb la dignificació de la pàtria, hi va lligada també la nostra. Han de procurar que cap veïnat no pugui dir que és així de l'Estatut, perquè com a catalans, estem obligats a no ignorar-ne cap part. Més que dir la història dels grans moviments nacionals, revolucionaris, i dels seus líders en horitzó fins que heu arribat a veure vet favorable.

nats temes i l'evolució que va experimentar la posició dels articulistes amb el pas dels temps.

Aquest article es proposa analitzar el tractament del sufragi femení al *Diari de Vic*, des de la proclamació de la República fins a la seva desaparició l'octubre de 1934; a la *Gazeta de Vich*, des del 14 d'abril de 1931 fins a l'esclat de la Guerra Civil, i al setmanari *Sembrar*, des del mes d'abril de 1931 fins al mes de juliol de 1933.¹⁰

Es tractava de tres diaris ideològicament molt diferents. El que va tenir una vida més llarga en l'època republicana, la *Gazeta de Vich*, era un diari comarcal vinculat a l'Església i representant del catalanisme conservador de la societat osonenca. Els articles en què apareix una referència a les dones estan relacionats amb temes que afecten la moral i la defensa de la religió, de la família i de la tradició, especialment l'educació cristiana davant de la legislació que promou l'escola laica, el matrimoni civil i la llei de divorci.¹¹ També dedica pàgines al sufragi i a la responsabilitat de les dones en el moment d'emetre el vot. A partir de la fundació de l'Institut de Cultura Femenina, i desaparegut el *Diari de Vic*, va publicar la programació dels actes i activitats d'aquesta institució. Informava sobre les trobades de les associacions de dones cristianes i cal destacar que, de manera progressiva, també hi van aparèixer anuncis publicitaris destinats al públic femení.

El *Diari de Vic* es definia com a defensor de Catalunya, el liberalisme, la democràcia i la República. Molt més vinculat a l'acció de govern de la Generalitat i de l'Estat, recollia principalment notícies polítiques i del món de la cultura. Amb relació a les dones, s'interessà especialment per la concessió del sufragi, les conseqüències del vot femení, els canvis legals, l'educació i la formació de les dones i la cultura i els costums femenins.

Sembrar era el nom del setmanari obrerista, que es presentava en format bilingüe, amb domini del castellà. Aquest periòdic es caracteritzava per la important presència de col·laboradores dones, que dedicaren els articles als temes laboral i social, absents de manera gairebé total en els dos diaris anteriors, a la necessitat d'educació i a la crítica a la influència de l'Església i de la religió en les dones.

10. Per fer aquest article s'han buidat tots els articles escrits per dones o per homes sobre temes femenins dels exemplars dels periòdics que es conserven des del 14 d'abril de 1931, dia de la proclamació de la Segona República, fins al mes de juliol de 1936. Cal tenir present que el *Diari de Vic* va desaparèixer a partir del 5 d'octubre de 1934, arran de la caiguda i l'empresonament del govern de la Generalitat de Catalunya, i que el periòdic *Sembrar* es va deixar de publicar a finals de juliol de 1933. Reaparegué durant la Guerra Civil, però aquests exemplars ja queden fora del marc cronològic d'aquest estudi.

11. Aquests temes van generar un nombre considerable d'articles durant l'any 1931, en defensa de la família i contra el divorci. Un article del 14 de novembre de 1931 redactat pel canonge Cullerell era especialment crític. Mary Nash (al llibre *Mujer, familia y trabajo en España, 1875-1936*. Barcelona: Anthropos, 1983, p. 25-29) destaca que la majoria d'adversaris del divorci el consideraven un perill per a la família, institució bàsica de la societat, i argüien raons doctrinals, de dret natural i lleis naturals per impedir-ne l'aprovació.

Les periodistes

Encara que la majoria d'articles que tractaven temes relacionats amb les dones eren escrits per homes, a les pàgines dels diferents periòdics hi havia una certa presència de dones, que en alguns casos era testimonial i, en d'altres, tot i que no s'arribava ni de bon tros a la paritat, tenia un pes en el conjunt de la publicació.

A la *Gazeta de Vich* no hi van aparèixer dones periodistes fins a l'any 1933, arran de la fundació de l'Institut de Cultura Femenina (ICF). Malgrat que els homes lloaren la creació de l'ICF, van ser les seves fundadores les que en parlaren a la premsa per intentar convèncer les altres dones dels beneficis de fer-se'n sòcies. En aquest sentit destaca l'articulista que firmava amb el pseudònim Rosa d'Ausa, com a redactora d'una sèrie d'articles sobre la necessitat que la dona rebés una bona educació. Relacionats amb aquest tema també hi apareixien altres noms com ara Maria del Carme Nicolau, Maria E. de Genís o R. M. de V., que firmava només amb les sigles.

Al *Diari de Vic* de l'any 1931 ja hi havia una articulista, Roser Claveria, que firmava com a Roser de Totlany.¹² En una columna titulada *Secció Femenina*, escrivia sobre temes molt descriptius i poc compromesos: records d'infància, descripció de cases de Vic, comentaris d'aplecs, visites i excursions, etc. D'aquesta autora destaquen un article dedicat a la gran tasca realitzada per una mestra d'escola pública, i un altre, el més compromès i interessant, en què manifestava que calia que la dona vigatana dediqués més temps a il·lustrar-se. Després d'aquest darrer article ja no hi va escriure més. L'any 1933 sorgiren altres articulistes, com ara Ll. C. de R. (autora dels articles «Un crit d'alerta a les mares», «A les dones vigatanes», «Siguem agraïdes dones vigatanes»), Remei Bardina i Amanda Llebot («Política i feminitat»).

Al setmanari obrerista *Sembrar* la col·laboradora fixa era una teixidora que firmava com a Aurora. Disposava d'una columna titulada *Estampas*, que, dependent del dia que fos, es trobava en una o altra de les quatre pàgines que configuraven aquest periòdic i escrivia uns articles apassionats, compromesos i instructius. Al seu costat, però, hi havia un grup de redactores puntuals ben nodrit: Nieves («Una injustícia»), Libertad («Para la mujer», «La mujer y la Iglesia»), Una mujer («Compañeras, ¡Alerta!»), Berta («A las compañeras de la Tintorería Tolosa»), Afiliadas a la Confederación («Compañeras falsas»), Carmen Espona («Para el cura párroco»), Teresa S. («Taras sociales») i Isabel Peiró («Sonrisas ayer, ¡Y pesares hoy!»), «Para todas las mujeres», «Infamias a granel»). Totes eren llibertàries militants i els seus articles coincidien a fer una denúncia de la societat i a atacar amb força les institucions, els polítics i les treballadores que no compartien les seves idees, a les quals de vegades denunciaven escrivint-ne públicament els noms en els seus articles. És, sens dubte, el periòdic amb més presència femenina de tots tres.

Com es pot comprovar, cap de les tres col·laboradores més assídues firmava amb el seu nom i cognom, sinó que ho feien amb un pseudònim, com és el cas de

12. TORNAFOCH, Xavier: «Francesc M. Masferrer i el *Diari de Vic* (1930-1934)». *Ausa*, XVII, 137 (1996), p. 185-208.

la majoria de les signants dels articles de *Sembrar*. Altres ho feien amb el nom de pila, per tal que no resultés fàcil conèixer-ne la identitat. Tanmateix, sí que signaven amb el seu nom real algunes col·laboradores esporàdiques a qui, pel contingut dels seus articles, convenia que les lectores sabessin qui eren, com a garantia de la iniciativa que impulsaven amb les seves paraules. Era el cas de les fundadores de l'ICF, que firmaven amb el cognom del marit, segons el costum de l'època, i algunes altres, esporàdiques i presumiblement solteres, que utilitzaven el seu nom complet.¹³

El debat sobre el sufragi femení i la instrumentalització del vot

A l'entorn del sufragi i el referèndum de l'Estatut

Els articles sobre aquest tema van ocupar moltes pàgines de la *Gazeta de Vich* i del *Diari de Vic* durant l'any 1931. Es tractava d'un tema nou i polèmic que en un primer moment va desconcertar els comentaristes de l'època a causa de la poca presència que la reivindicació del vot havia tingut en els mesos precedents.

La *Gazeta de Vich* va obrir el tema amb l'article «La Eva política», en què afirmava amb sorna que «un article de la Constitució ha creat l'Eva política». L'autor creia que «la cosa ja no té remei», i continuava dient: «[...] però la meua opinió és que de polítiques ja n'hi havia prou que ho fossin les sogres, les mamàs polítiques, si no es volia que hi fes de tant mal viure-hi com amb les mamàs». Considerava que havien donat el vot a les dones sense que l'haguessin demanat i assegurava que no havia sentit cap dona que en parlés, amb l'excepció de Clara Campoamor i Victoria Kent, una a favor i l'altra en contra.¹⁴

L'abril de 1932, la *Gazeta* va publicar un altre article titulat «Les dones i la política» en el qual es plantejava que «es podria discutir l'oportunitat i la conveniència del vot». Ara bé, el seu autor creia que, un cop establert que les dones havien de fer-lo servir, havien de votar «amb plena consciència i coneixement de com i a qui voten» i destacava que el sufragi es convertiria en «un element important d'educació política, sempre i quan es doni compte de l'importància [sic] de l'arma que amb la concessió del vot els posa a les seves mans la nova constitució». Per evitar els perills del sufragi considerava que s'havia de formar una opinió pública dins l'element femení, opinió que s'havia d'aconseguir «amb una intensa campanya d'organització i proselitisme». Creia que les dones s'havien d'organitzar i que havien de constituir grups dins dels partits o bé formar noves organitzacions polítiques. «Cal formar en ella [la dona] una ferma opinió o criteri», deia. La dona no havia de prescindir del consell «del marit, pare, germà o qualsevol persona que tingui sobre ella una autoritat familiar o moral», però no calia que fos necessàriament així.¹⁵

Al mes de maig del mateix any, quan s'estaven preparant les eleccions al Parlament de Catalunya, va aparèixer un article titulat «El vot femení», que recollia la

13. REDORTRA, Gemma, «Periodistes». A: GODAYOL, Pilar (edit). *Catalanes del xx*. Vic: Eumo, 2006.

14. *Gazeta de Vich* (8 d'octubre de 1931). A la secció *Pals i ganxos*, «La Eva política», per al núm 42, p. 1.

15. *Gazeta de Vich* (12 d'abril de 1932). «Les dones i la política», signat per S. B. N., p. 1.

protesta de les dones al president de la Generalitat, que els va dir que malgrat que el cens no estava acabat, de fet podien votar gràcies a la República. L'articulista recordava que ja tenien reconegut aquest dret durant la dictadura de Primo de Rivera¹⁶ i que, si no hi havia temps de fer el cens, calia retardar les eleccions uns mesos, fins a l'agost. Criticava que els defensors de la Constitució acceptessin celebrar les primeres eleccions trencant un dels seus principis.¹⁷

En el *Diari de Vic*, la primera notícia que es recollí sobre el vot aparegué el 27 de juliol de 1931, quan en la secció *Notes polítiques* aparegué una informació sobre un grup d'entitats femenines de Barcelona que s'havia adreçat a Francesc Macià per demanar-li que, tenint en compte que les dones no estarien incloses en el cens per votar l'Estatut, s'establís un sistema de recollida voluntària de signatures en un fulls especials facilitats per l'Oficina de l'Estatut de la Generalitat, iniciativa que el president havia acceptat.¹⁸

Aquestes foren les primeres d'un seguit d'informacions entorn del tema del vot al *Diari de Vic*. Dos dies després ja es demanava la signatura de les dones per a l'aprovació de l'Estatut i se'ls proposava que fessin campanya entre les seves amigues i companyes: «Has de procurar que cap amiga no hagi de dir "què és això de l'Estatut" perquè com a catalana estàs obligada a no ignorar-ne cap part». Segons l'autor, el seu vot serviria per treure de la presó centenars de ciutadans que havien perdut la llibertat per haver defensat els seus drets inalienables.¹⁹ La crida al vot de les dones aparegué en articles de caràcter general que feien una referència específica a les dones en la seva condició de mares: «Vosaltres, mares de Catalunya, podeu intervenir molt en aquesta votació que assegura el pervindre [sic] de Catalunya», per tal que els seus fills no siguin fets presoners i portats «com una ramada a defensar les roques africanes».²⁰ El diari del 3 d'agost, el dia següent al referèndum, feia constar que el nombre de vots femenins a Vic havia estat de 1.822, mentre que el d'homes era de 3.761.²¹ Malgrat la diferència, es va considerar una autèntica victòria, atesa la precipitació de la decisió i el caràcter únicament testimonial que tenia. En un article s'agraïa la gran participació de les dones, en especial de les noies.²²

A partir d'aquest moment van sortir un conjunt d'articles d'opinió sobre el tema del sufragi femení. A «Si són servides!» l'articulista remarcava, pel que feia a la polèmica plantejada a les Corts, el no al sufragi de Victoria Kent i Margarita

16. FUNDACIÓN PABLO IGLESIAS. *El voto de las mujeres. 1877-1978*. Madrid: Editorial Complutense, 2003, p. 65. En un moment de gran efervescència sufragista, el 23 d'abril de 1924 Primo de Rivera atorgà el dret de vot a les dones majors de 23 anys, jurídicament lliures, creient que les dones li donarien suport. En quedaven excloses les casades amb l'argument de no crear conflictes en el si dels matrimonis. Solament tingueren ocasió d'exercir el seu dret en una ocasió.

17. *Gazeta de Vich* (14 de maig de 1932). «El vot femení», signat per J. A. V. (Joan Anglada i Vilardebó), p. 1.

18. *Diari de Vic* (27 de juliol de 1931). A la secció *Notes polítiques*, p. 2.

19. *Diari de Vic* (29 de juliol de 1931). *Mirador*, «Dona catalana pensa en Catalunya», per Vinyoles Vivet, p. 1.

20. *Diari de Vic* (1 d'agost de 1931). *Les hores i els dies*, «Per la defensa de l'Estatut, V», per Ariel, p. 1.

21. *Diari de Vic* (3 d'agost de 1931). «Signatures pro-Estatut de Catalunya», a la secció *Comentaris a la jornada d'ahir*, p. 1 i 2.

22. *Diari de Vic* (7 d'agost de 1931). «El sí de les noies», per A. Prat, p. 1.

Nelken, davant del sí de Clara Campoamor, i destacava el fet que les avantguardes del moviment deien que no: «Ara resulta que el principal enemic de la dona és la dona mateixa. Allò d'esclava de l'home és una solemníssima falòrnia. Nosaltres ho sabíem fa molt de temps, que això no era veritat, però les dones no es cansaven de dir-ho». Amb la intenció de no pronunciar-se sobre l'autèntica posició dels homes, sostenia que la majoria d'homes es mantenia neutral amb relació a aquest tema, i creia que la batalla es plantejaria a nivell de les mateixes dones. Després els homes ja els concedirien tot allò que demanessin.²³

Durant els mesos d'octubre i novembre van aparèixer diversos articles comentant que les dones ja tenien el vot. Amb un llenguatge que l'autor diu que és de broma, a l'article «Finalment les dones votaran» contraposava el gran pas que aquesta decisió representava per a la democratització del poble espanyol amb la suposició del que serien a partir d'aquell moment els mítings polítics: «Farà bo també veure en un míting unes quantes parlamentàries discursant fogosament i estirant-se, si cal, els cabells, els quals sortosament cada dia, obeint exigències de la moda, són una mica més llargs». Però també deia que la presència de dones obligaria a la correcció i la cordialitat.²⁴ El mateix dia, i, com l'anterior, a primera plana, hi havia un altre article titulat «Les dones ja voten», en què es recollia l'aprovació per les Corts del dret de vot femení. L'autor destacava com les dones havien aconseguit aquesta victòria sense l'existència d'un moviment feminista: «És una mica curiós que en un país on les dones no s'han cuidat mai de res, ni han intervingut mai en política, ni han pogut constituir cap secta sufragista, mitjanament subversiva, obtinguin un triomf tan inesperat i s'ha aprovat malgrat l'opinió de molts que aquesta decisió és perillosa per a la República [...] però la votació s'ha guanyat i les dones votaran com tot un home [...] I ja es veurà si és un perill, atès que al Parlament n'hi ha dues i han empatat». Finalment manifestava el seu acord amb aquest concessió.²⁵

Les lectores del *Diari de Vic*, no veient clara la posició del periòdic en aquests articles, van demanar a la direcció que prenguéss partit sobre el tema. I aleshores aparegué un editorial signat pel director, F. M. Masferrer,²⁶ titulat «El vot de les dones». Masferrer introduí l'article exaltant les qualitats que els homes admiraven del sexe contrari: la bellesa atraient, l'esperit de sacrifici, la tendresa, les virtuts i les gràcies, els bons consells. Però considerava que feien por les que volien dominar, imposar la paraula, és a dir, «les que abandonen llur missió per prendre la que no els pertoca». Creia que la mare, l'esposa i la senyora de la llar, afable amb tothom, amatent amb els fills, benedicció de la llar, consellera i

23. *Diari de Vic* (14 d'agost de 1931). «Si són servides!», per Ariel, a la secció *Les hores i els dies*, p. 1.

24. *Diari de Vic* (3 d'octubre de 1931). «Finalment les dones votaran», per P. Vinyoles i Vivet, a la secció *Mirador*, p. 1.

25. *Diari de Vic* (3 d'octubre de 1931). «Les dones ja voten», per Ariel, a la secció *Les hores i els dies*, p. 1.

26. Per a més informació sobre F. M. Masferrer, consulteu TORNAFOCH, Xavier. *Francesc Maria Masferrer. Política i ciutadania*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

que no té res en contra del vot i que tinguin més independència, «però ens sembla que està molt en el seu lloc quan les veiem administrant les despeses de la casa... sacrificant-se pels fills i fent ús dels atributs i prerrogatives de mare, que la Naturalesa li ha donat».

El vot femeni

Coh era natural, l'anunci de què en les primeres eleccions per a constituir el Parlament Català les dones no tindrien dret a votar, ha causat unguat entre les interessades i una comissió d'elles s'ha anat a trobar al President de la Generalitat per a demanar que els fos otorgat el dret que la Constitució Espanyola els concedeix.

El Sr. Macià ha manifestat, segons els periòdics, que si es volgués accedir a aquesta petició es retardaria molt l'implantació de l'Estatut a Catalunya i que això seria un mal major que no la presenciació del vot a l'element femení, ha endolcit el mal boci a les seves vicissituds, dient que de totes mesures mercès a la República les dones podrien votar.

Aquesta darrera manifestació no és del tot exacta perquè com ja s'ha fet observar el vot *fébric* o sia el mateix que el Sr. Macià concedeix a les dones ja el tenien aquest reconegut per la Dictadura; en tan és així que en aquell triu període es va fer ja el cens femení i s'arribà a exposar al públic.

Vegem si és més exacta l'altra afirmació o via el retard que ocasionaria l'otorgament d'aquest vot. Aviat és vist que tampoc és massa ajustada a la realitat.

Segons el Decret de formació del Cens electoral de 26 de gener passat, les seccions provincials d'Estadística remeteran als alcaldes les llistes electorals que seran exposades al públic durant els dies 16 al 30 de juny. En el decurs del mateix plaç decuran delatarse les reclamacions dels interessats.

Seguint les manifestacions optimistes del President del Govern, l'Estatut de Catalunya s'aprovarà en uns quinze sessions; tenint present que se n'hi dediquen dues cada setmana ens en anem totesgats a finals de juny, suposant que no surti cap detector.

De manera que l'Estatut estarà aprovat, calculant en forma optimista, en els mateixos dies en que les llistes electorals provisionals estaran ja formades.

Allavors el President de la Generalitat ha de convocar eleccions dintre un mes, termini que per altra part seria més que suficient per a resoldre totes les reclamacions defiduldes pels interessats. En resum: les eleccions es celebraran quan hi hauria hagut temps de tenir a punt d'impressió les llistes definitives. Aquesta impressió, anant llarg, requereix un màxim de trenta dies.

Si la Generalitat volgués, pel més d'agost, es podrien celebrar eleccions a base del nou cens, cens verdatiu i no pas falserat com l'actual i comprensiu de l'element femení.

Tinguem en compte que encara que el Decret citat dóna base d'un finit primer de novembre per a tenir les llistes definitives, la Generalitat no s'ha de regir en les eleccions del Parlament Català pels terminis del citat Decret, sinó que podria encucar-los en la forma que volgués.

Resta, per tant, demostrar que el Decret de formació de cens no és cap obstacle per a que les primeres eleccions es celebren a base del cens nou, i en un termini molt immediat a la data de la promulgació de l'Estatut.

No diu res als elements que han de decidir-ho, el fet vergonyós de que el Parlament Constituent Català sia elegit a base d'un cens les impureses del qual tots els partits han reconegut? no és fa escàndol als arxius defensors de la Constitució espanyola, celebrar les primeres eleccions trencant un dels principis bàsics de la mateixa? no veuen que amb aquesta actitud equívoca donen lloc a que hom pensi amb raó que l'Esquerra Catalana tenia les eleccions i vol assegurar-se ja per endavant del seu resultat?

Caldria que les dones es donguessin compte de tot això i detestassin sentir la seva veu, caldrà que no toleressin una humiliació com és la de que, tenint reconegut un dret se les privi d'exercir-lo caldrà que les dones catalanes de tots els partits, demostrassin que són dignes del vot, fent tot el precís per a guanyar-el per una vegada que pot ser la més decisiva de totes les seves ocasions que hauran viscut.

J. A. V.

El canonge Collell

Les Beltes i l'Espèrit català encara han produït una figura ben representativa amb la mort del vell i venerable canonge vigatès Mossèn Collell. Qualsevol el conecia al menys de nou, a Catalunya, aquest sacerdot de vastes cultures i de múltiples activitats? Els us poden evocar els seus poemes, els altres els seus sermons, els altres la seva copiosa producció periodística, i els més acostats a ell, go d'el vigatès, la seva conversa sempre atractiva i interessant i el seu verb càlid i sedollet i inspirat.

El canonge Collell constituïa així un important element representatiu de la pensada catalana. El havem estat testimoni i a veïnes actor d'una pila d'eventualitats de la nostra realitat literària i política, fins a tal punt que el seu diari, el *Diari de Vich*, conté, constituïa un precís i completíssim document per a la història de Catalunya en un període d'aquell de cent anys.

Als que li hem anat seguint les passes més o menys de lluny, ens ha sobrat sempre no solament la seva llenguatge fàcil sinó encara més la intel·lectual. Ha mort a l'edat de 86 anys i encara no fa ja per un mes que li hem pogut llegir articles periodístics excel·lents i concelutats amb tota la agilitat dialèctica i estètica d'un jueu.

Es clar que si considerem la seva obra en conjunt no la trobarem pas perfecta, però cal tenir present que la seva formació i la seva màxima activitat no s'escaigueren pas en època de plènim i de flors sinó en un mig de les gran dificultats de retrobament, quan la nostra llengua i la nostra literatura anaven a les pel·lisses.

D'aquelles èpoques, solament homes d'unes dotes excepcionals com Mossèn Collell han pogut mantenir intacte el seu prestigi a través dels canvis que la nostra emboscada atencional ha provocat.

La seva ploma i la seva paraula, la podrem sempre com encara a un sacerdot, al servei de la causa de Déu sense reserves ni reticències, amb abundor i generositat que solament fa i fa les grans conviccions públics alimentant.

Per als gironins no ens era desconeguda la persona de Mossèn Collell. A les tones de nostra cultura mantent vigetes hi havia resonat la seva paraula eloqüent i s'hi havia detectat la seva noble i atractiva figura.

Déu nostre Senyor premrà amb abundor la gran tasca que per la bona causa ha realitzat aquest exemplar i excepcional sacerdot català.

Aquí vam unes dades biogràfiques del popular canonge: Nasqué a Vich el dia 28 de desembre de 1846. cursà els seus primers estudis al Seminari i després passà a Barcelona. Estudià a la Facultat de Filosofia i Lletres. Fou ordenat sacerdot l'any 1873 i es dedicà a la predicació i a l'ensenyament regentant diverses catedres. L'any 1880 es nomena ca-

nonge. Periodista i notabilíssim, l'any 1878 fundà el *Viu de Montornès*. L'any 1887 fundaria l'*Albait de Vich* i instituiria que revoca els noms de Verduguer, Martí Guin, Sallançà i altres homes il·lustres d'aquella plana. Tingué l'Englatina en els Jocs Florals del '99 i des d'altres hores el seu nom fou popular en la poètica festa. Una mort que Cal Sabrer durs vegades i tenia a més molts premis extraordinaris i accèssits. Lloc de les vegades que obtingué la flor fru Betes de la Festa de la Batxica d'Espanya d'onyo Maria Cristina. El títol de mestre en Cal Sabrer el tenia des de 1871, era, per tant el degà dels nostres periodistes. Tenia nombrosos títols acadèmics d'Espanya i de fora. Fou el gran col·laborador del *Diàrie Mosquedes* en l'obra de recuperació del Monestir de Ripoll. Organitzà el Congrés Balmució celebrat a Vich el any any. Fou també un dels gran col·laboradors en la fundació del Museu Arqueològic. Havia presidit dotzenes de certamen i de festes literàries i ha estat predicat en totes les ceremonies religioses de la nostra terra.

Del *Diari de Girona*.

Questions municipals

La darrera sessió

Els nostres llegidors han vist ja per la rememora de la sessió del dimarts l'actitud de la sessió de l'Ajuntament que pretén imposar una solució, en la qualitat de les agendes, que sap és impossible, solament per obstaculitzar-ne una que no té altre defecte que tocar molt d'agrup al interès d'un dels regidors que porta el títol de l'alder d'agides.

El resultat però és ben negrat: com estalvi fet per la minoria catalonista, la més nombrosa del Comitat, a base de ferres, si dades irrefutables, no s'ha pogut oposar el més petit argument. S'ha dit que era una maniobra política. Manifest política un estadi tècnic, però i fonsat com no s'ha fet més cap la minoria municipal que pretén passar per sobre de tot, en aquest afer no pas gaire clar?

L'acord pres per l'Ajuntament per NOLI vot, o sia per una minoria pux que l'Ajuntament de format de DENOI regidors, és admeso ilegal perquè va contra l'actual pres no fa gaires dies del mateix Ajuntament. I com que és ilegal, totes les quantitat que s'emencien en executar-lo són gastades tant lilegítim i d'elles en són responsables els que les ordina canonges.

No em contari gens de provar aquesta legalitat. L'Ajuntament en sessió que tingui fa poc dies, va acordar acceptar en principi la solució de l'abandament d'agides a base del dictamen del Sr. Amigó i Carreras que acceplaven l'acceptació de la proposta Balmució.

En aquest d'última ditada els enginyeres que abans de decidir-se per la solució GES cal que l'Ajuntament

D'EXCERCI COMPROMISS FORMAL DEL·LA EXISTENCIA DEL LA QUANTITAT NEEESARIA) que el propostio formatu un PROEGETE D'EMBARASSAMENT REGULADOR que garantís la ciutat dels notariats.

En canvi dicentes parat en presenciació en diuohel d'aquesta presenciació d'actual del enginyeres, es presenciació en absolut de la propostio Balmució que sembla saber preguat nota sobradura del mapa, i se va de dret a la concessió i al prectio definitiu.

Aquest acord, per tant, contradicció l'interior i el revoca en part interessants. l'Ajuntament no pot revocació actuali seva ferms i menys quan els anteriors garantíes els seus interessos. Per tan l'acord de dicentes parat pres per una minoria, és totalment nul per tot cas de responsabilitat, que en el seu dia es demostren.

No es pot conceure que primer l'Ajuntament de la Dictadura i ara una minoria constituint vagin Balmució dicent en presenciació, enginyeres i altres nombrosos, amb l'excecció de l'agida que no portaria nul per aquesta procediments.

L'acord de dicentes parat no pota Balmució since 20 i 30 mil pesetes en un projecte que l'Ajuntament podry posar en un qualse entre nous d'altres l'obsequats que té a l'Arca.

Per evitar que la minoria catalonista exposés el seu parer, dicentes com si ja de consensat, s'acabarien els albonos de sempre, però que tota la sab pertany a una casa o empresa que pot resultar afectada per la municipalització de la l'ham. Aquests són els encarregats d'obsequat els regidors catalonists i d'abandonar amb la seva passivitat ja dubdosa no fa més que convertir-se en amparador de la interrupció continua, preferint seguir una política que falsament el feu creure en el focal, que no vetllar pel decors del govern municipal i pel ligitim dret dels regidors a pagar sense excepcions i l'henccio.

També és digne d'evencient l'argumentació del l'abdr dels regidors catalons. Si els catalonists no van a les sessions o comissions, els consideren desertors i quan hi van i porten un acord sentiu i desgançats, al·laveres fan una maniobra política.

Com que l'alder és d'importància n'enten parlat amb tota claredat i amb equitat impopularitat que em dóna el seu estat d'actiu a cap solució especial sino a aquella que es demostri és la més beneficiosa als interessos de la ciutat. Per avui nos hauríem de demostrar com l'Ajuntament s'ha devocant i al fer-ho ha deixat totalment desamparats els interessos que en el decursiu tècnic aprovat des entre quederen més garantits.

Amb això es tracta la impressió d'enig que ha tingut la minoria a e al veure que la catalonia no deixava pas un projecte que sab és perjudicial a la ciutat i a nos de realització impossibilitat; amb aquesta manifestació es va a dir ben clar que la fiscalització i l'argumentació implacable de la minoria catalonista els fa nos.

companya, havia de tenir vot, «ja que l'amor de mare i el seny de l'esposa no destorben mai quan s'han de resoldre els problemes d'humanitat i de pàtria», però desaconsellava l'actuació pública que considerava menys necessària: «La feminitat i els encisos es perden, o almenys disminueixen, fora de l'altíssima missió que sempre li ha estat encomanada». L'exemple de l'estranger era per a ell descoratjador. Creia que la política activa solament podia valer per a les solteres, que era el cas de Clara Campoamor.²⁷

Aquest mateix diari va recollir la notícia de l'esmena que es va presentar al Parlament demanant el vot femení per a les eleccions municipals però no a les legislatives.²⁸ Malgrat el seguiment que feia del tema polític del moment, no sortí cap notícia relativa a les dones amb motiu de les eleccions al Parlament català.²⁹

Per la seva banda, la *Gazeta* recollia al desembre un article en què es queixava de la falta d'interès de les vigitanes pel sufragi, i la dificultat per fer-los entendre la necessitat d'exercir aquest dret que tenien i encara més de col·laborar amb els partits. Al final acabava demanant una organització política femenina que s'ocupés de l'ensenyament de les nenes, semblant a la que dirigia Francesca Bonne-maison a Barcelona.³⁰

Aurora, la col·laboradora del setmanari obrerista *Sembrar*, va treure el seu primer article sobre política el mes de setembre de 1932, arran de l'aprovació de l'Estatut. Periodista crítica amb la política i els polítics, a qui es referia en els seus articles amb menyspreu, considerava que ara les llars catalanistes estarien contentes malgrat que els proletaris continuarien en la mateixa situació. Aurora creia que les dones no votarien perquè «sabíamos el juego asqueroso de los políticos». Per a l'autora, l'Estatut solament representava «más políticos enchufados, que cobrarán del presupuesto». I afegia que a partir d'ara «nos ametrallarán en catalán». «Cataluña libre y los catalanes esclavos», conclouia.³¹

Les eleccions de 1933

A partir de l'any 1933, amb les eleccions legislatives a la porta, els partits polítics es van començar a mobilitzar per captar el vot femení. La *Gazeta* informava que la Lliga Regionalista de Vic havia creat una secció femenina i al gener animava les simpatitzants a assistir a una conferència sobre «El moviment polític de Catalunya», que havia de fer el Sr. Felip Solà i Cañizares. Es demanava a les dones que hi assistissin com a mostra del seu interès per la política i, per tranquil·litzar-les, s'informava que «l'element femení» tenia reservades les llotges del teatre Canigó.³²

27. *Diari de Vic* (9 d'octubre de 1931). «El vot de les dones», per Francesc M. Masferrer, p. 1.

28. *Diari de Vic* (26 de novembre de 1931). A la secció *Notes polítiques*, p. 1.

29. *Diari de Vic* (29 d'octubre de 1932). A la secció *Notes polítiques*, p. 1.

30. *Gazeta de Vich* (10 de desembre de 1932). «La dona, la política i l'ensenyament», signat per J. Y. C. (Josep Ylla Casas), p. 1 i 2.

31. *Sembrar* (17 de setembre de 1932). «El Estatuto», per Aurora.

32. *Gazeta de Vich* (5 de gener de 1933). «Secció Femenina de la Delegació de la Lliga Regionalista de Vich», p. 3.

En aquestes mateixes dates, el *Diari de Vic* comentava el pes de les dones en el cens electoral català. El redactor confessava que «m'he quedat una mica decebut en veure la importància que té el nombre de dones capacitades per a emetre llurs sufragis» i confessava que «he sentit la meua condició de mascle humiliada davant la probabilitat de que un dia es posin d'acord i prenguin elles les regnes de la governació fora de casa». Aquests comentaris els feia arran de saber que dels 1.626.492 votants, 775.431 eren homes i 851.061 dones, és a dir, que les dones disposaven de 75.630 vots més que els homes. Amb el to irònic i confús que caracteritza en general els articles sobre aquest tema del *Diari de Vic*, i tot i que deia que sempre havia estat partidari que l'altra meitat del gènere humà fruís en tot de les mateixes prerrogatives que l'home, afegia: «Si ara ja n'hi ha que volen manar a casa, figureu-vos quan sàpiguen que també podran disposar a l'ajuntament, a la Generalitat o al Govern de Madrid». «Bromes a part», diu l'autor.³³ Però al lector li queda el dubte de considerar-ho una facècia. L'estratègia d'aquest article de barrejar la satisfacció per la victòria del sufragi femení i de qüestionar-ne les conseqüències és comuna en la majoria d'articles d'aquest periòdic i amaga els dubtes que la concessió del vot inspirava.³⁴

En un article de finals de gener, el *Diari de Vic* criticava «la coacció política» que el sector femení de la Lliga Regionalista, que llegia la *Gazeta*, exercia sobre la dona vigatana, i es considerava que aquest grup aprofitava la seva situació privilegiada per anar de dret a la «massa femenina», desproveïda de cultura.³⁵

El *Diari de Vic* va reprendre el tema al mes d'agost, amb un article titulat «Feminisme», en el qual, després d'afirmar que «en altres nacions això del feminisme ja ha passat de moda» i que «uns diuen que la humanitat no anirà bé fins que manin les dones» i d'assegurar que «en l'art que més han excel·lit és en la comèdia. No hi ha ningú que amb tanta naturalitat sàpiga desmaiarse en el moment oportú», afirmava que «actualment, les dones d'Espanya i de Catalunya són adulades com mai no ho havien estat [...] *la culpa*³⁶ és de l'article 36 de la Constitució, que els atorga el vot» i que el vot femení seria decisiu en les properes eleccions. Deia que «la dona la trobem força detestable quan està enmig d'un grup d'homes qüestionant problemes polítics» i es preguntava què passaria en un Parlament «on hi haguessin unes tres o quatre-centes dones diputades, amb els corresponents ministeris i secretariats femenins. Troia quedaria en ridícol [*sic*]».³⁷

També va intervenir en aquest debat una dona, Amanda Llebot, demanant a les dones que s'eduquessin políticament amb lectures i assistint a conferències orientadores per forjar-se uns criteris propis. Ella considerava que la millor opció era

33. *Diari de Vic* (18 de gener de 1933). «Les dones i el cens electoral», per Marçal, p. 1.

34. Té el mateix caràcter l'article del *Diari de Vic* «Feminisme», del 4 d'agost de 1933, en el qual l'autor, Eudald Plana, qualifica les dones de «xerraires incansables i oradores mediocres» i, després d'afirmar que no té res en contra del fet que votin i que tinguin més independència, acaba dient: «[...] però ens sembla que està molt en el seu lloc quan les veiem administran (*sic*) les despeses de la casa [...] sacrificar-se per ells (els fills) i fer ús dels atributs i prerrogatives de mare, que la Naturalesa li ha donat». p. 1 i 2.

35. *Diari de Vic* (26 de gener de 1933). «Feminisme vigatà», per J. Carné i Roma, p. 1.

36. La cursiva és meua.

37. *Diari de Vic* (4 d'agost de 1933). «Feminisme», per Eudald Plana, p. 1 i 2.

l'Acció Catalana Republicana, «ja que per la cultura i el liberalisme dels seus homes, les dones hi trobarem sempre el suport que ens calgui per assolir les nostres reivindicacions». Llebot creia que a elles els pertocava millorar l'ordre social: que a igual treball igual salari, fer desaparèixer el tràfic de blanques i la prostitució, protegir les arts. «La nostra política ha de suavitzar aspors i ha de combatre injustícies, ha d'ésser d'amor i sentiment.» I reblava «que ells hi posin el cervell, nosaltres hi posarem el cor».³⁸

Els dies abans de les eleccions es van multiplicar els articles referits a aquesta qüestió. Els més nombrosos eren els que reprenien el tema del sufragi remarcant que era l'hora del vot de les dones: «Però com que ella no l'havia reclamat, aquest dret, puix no en sentia l'apetència, resulta que, en certa manera, més que un dret que se li vindica, li sembla a ella una obligació que se li imposa». L'article destacava el recel de les esquerres i la victòria que ja preveïen les dretes. L'autor feia una suposició del vot, considerant que, en principi, tot hauria de restar com estava amb el vot masculí: «Si la dona representés idènticament els interessos i les idees de les persones de sexe contrari corresponent a la seva classe, família o religió, tot restaria igual si fa no fa». Però creia que la sorpresa vindria de la classe treballadora, en què hi havia dos factors que podien influir: l'ascendent moral-religiós i l'abstencionisme.³⁹

Així mateix aparegueren requadres recordant els avantatges que les dones havien aconseguit amb la República: sufragi, dret a ésser diputades i ocupar càrrecs polítics, divorci, la supressió entre fills naturals i legítims i accés a professions administratives. Votar contra la República era votar contra les dones, conclouia.⁴⁰ Com que la premsa conservadora atacava la República per atemptar contra la religió i la família, el *Diari de Vic* va publicar un article signat per una dona en el qual preguntava a «les que professen la fe dels seus pares, les que no tenen la fe com un esport» si s'havien sentit ofeses per la República en l'exercici de la seva pràctica religiosa.⁴¹

Després d'un període sense referències al vot, el tema va reaparèixer a la *Gazeta* arran de les eleccions del 19 de novembre de 1933. Era la primera ocasió que tenien les dones de fer efectiu el seu dret, «el més sagrat dels drets polítics».

La *Gazeta* plantejava una estratègia diferent de la del *Diari de Vic*. No entrava en polèmica sobre la conveniència i la preparació de les dones per exercir el dret de sufragi. El que pretenia era assegurar-se el vot femení⁴² i l'articulista esgrimia que «la missió de la dona en la vida moderna no està tancada en el cercle de casa seva» i afegia: «És un sofisma inconsistent al·legar la incapacitat de la dona per a la vida política. Per ventura les lleis no concedeixen el sufragi als homes analfabets i imbècils? Per què doncs s'ha d'excloure d'aquest dret la dona instruïda i culta? El sufragi universal masculí porta com a conseqüència el sufragi universal

38. *Diari de Vic* (1 de setembre de 1933). «Política i feminitat», per Amanda Llebot, p. 1 i 2.

39. *Diari de Vic* (3 de novembre de 1933). «La dona i les eleccions», per F. C., p. 1.

40. *Diari de Vic* (10 de novembre de 1933). «Què ha fet la República per la dona?» p. 1.

41. *Diari de Vic* (18 de novembre de 1933). «Siguem agraïdes, dones vigatanes», per L. C de R., p. 1.

42. ALBAREDA, Joaquim; i altres. *Història d'Osona*. Vic: Eumo, 1984, p. 240-241. La dreta, convençuda de la influència de l'Església sobre les dones, creia que podia confiar a aconseguir-ne el vot.

femení. I si les dones no estan preparades, prepareu-les».⁴³ De manera que no plantejava el vot femení com un dret democràtic, sinó que, atès que el tenien tots els homes, cultes i incultes, calia que el tinguessin les dones instruïdes. El diari va incloure cinc dies abans de la contesa electoral un requadre recordant a qui havien de votar: «Si voleu respectada la vostra dignitat, treballeu per un règim en el qual el matrimoni sia quelcom més que un contracte que es pugui trencar».⁴⁴

En dies posteriors es comentava la gran victòria a Osona de la Lliga Catalana gràcies, en gran part, a l'actuació de la Secció Femenina d'aquest partit. Segons la seva opinió, les accions d'ERC en moltes actuacions, especialment en el tema religiós, havien fet reaccionar les dones vigatanes, que havien optat per votar partits de dretes.⁴⁵

Sembrar, per la seva part, amb el seu estil crític vers la política, va comentar les eleccions assegurant que era un muntatge per tal que les dones entressin en política. Per a aquesta publicació, els partits es convertien en un nou amo per controlar les dones. La llibertat que havien adquirit es limitava a la possibilitat d'escollir «un nuevo jefe» al qual sotmetre's, a més dels pares i els marits. I el que trobaven curiós és que ho fessin en nom de la democràcia. Consideraven que les dones no havien de participar en el joc polític, ans al contrari, el que havien de fer era entrar en el Sindicat, en el qual la personalitat d'homes i dones era la mateixa.⁴⁶

El tractament de les eleccions de 1936 a la *Gazeta de Vich*

El dia 1 de febrer de 1936 va aparèixer a la *Gazeta* la llista dels candidats, tots homes, del Front Català d'Ordre. Era el tret de sortida de les eleccions legislatives del dia 16. Dels tres periòdics solament la *Gazeta de Vich* havia sobreviscut als avatars polítics i econòmics. Els dies 11 i 13 de febrer van aparèixer dos articles reclamant el vot femení. El primer, de contingut apocalíptic, adreçat a les vigatanes, apel·lava des de la primera plana a la capacitat persuasiva de la dona per mirar de convèncer tota la família de la necessitat d'emetre un vot que significués «la defensa dels postulats més essencials». Se'ls adjudicava la responsabilitat d'exercir «el vot més transcendental que mai s'us [*sic*] pugui demanar», ja que «del que feu perilla àdhuc la constitució tradicional de la família que s'han proposat destruir també les esquerres». Se les feia responsables també de «procurar que el marit no voti les idees dissolvents de l'esquerra» i se les exhortava a defensar els fills «perquè no hagin d'acudir a la guerra civil que ja es preveu per al dia 17 d'aquest mes si guanyen».⁴⁷ Escrit en forma de crida, apel·lava als sentiments més sensibles de les dones per tal de decantar-les a votar la dreta, a partir de generar

43. *Gazeta de Vich* (14 de novembre de 1933). «Dret Cívic de la Dona», per Ernest Bellpuig, p. 2.

44. *Gazeta de Vich* (14 de novembre de 1933). A la secció *Crònica*, «Dones», p. 2.

45. *Gazeta de Vich* (23 de novembre de 1933). A la *Secció femenina*, per P. de P., p. 1. Vegeu també ALBAREDA, Joaquim i altres. *Op. cit.*, p. 237 i 241. El triomf de la dreta va ser degut, per una banda, a l'important vot femení, i per l'altra, a l'abstencionisme de la classe obrera. Aquests autors creuen, però, que en el cas d'Osona el pes del vot femení va ser decisiu.

46. *Sembrar* (4 de febrer de 1933). «Dos caminos», per Aurora, a la secció *Estampas*.

47. *Gazeta de Vich* (11 de febrer de 1936). «Dones vigatanes... l'legiu!!», p. 1.

un ambient de por i d'amenaça d'un conflicte bèl·lic immediat. I acabava dient que eren les mares, filles i esposes les que més necessitaven el triomf del Front Català d'Ordre.

El segon dels articles, titulat «Dones catòliques, no votar és una traïció!!!», insistia en els perills que representava per a la religió, la família i l'ordre social el triomf de les esquerres, i recordava «el deure indefugible que té la dona catòlica segons desig del Papa [...] d'intervenir en el vot per elegir les persones de solvència» per a la defensa dels valors esmentats abans.⁴⁸

No s'ha trobat cap comentari de la victòria del Front Popular en els diaris dels dies posteriors. A partir de febrer el vot femení va desaparèixer de la *Gazeta*, dedicada a altres temes que preocupaven les classes conservadores osonenques.

Conclusions

La premsa d'Osona va recollir àmpliament el debat sobre el sufragi i presentà una bona mostra de les diferents posicions que aquesta conquesta va plantejar al conjunt de la societat.

La *Gazeta de Vich* li va dedicar poques línies. La manera de pensar dels seus redactors ja deixava clar que no era una demanda que ells haguessin fet. Qüestionaven tant la necessitat de la concessió com l'originalitat de la mesura, recordant el vot restringit atorgat a les dones durant la dictadura de Primo de Rivera. No comprenien que ara el plantejament era diferent, que es tractava d'una disposició de caràcter universal que no exigia un determinat nivell d'instrucció o unes determinades condicions econòmiques per poder-ne fruit. Ara bé, un cop la *Gazeta* va entendre que la decisió era irreversible, i conegudes les raons per les quals els partits d'esquerres s'oposaven al sufragi femení, van canviar de tàctica perquè va suposar que, en definitiva, el sufragi femení els afavoriria. Els diferents articles es van proposar desplegar el màxim d'arguments per tal de convèncer les dones a qui havien de votar. La batalla que emprengué el diari tenia un front molt ampli. Les successives lleis que aprovava la República anaven en contra dels seus principis i hi havia temes que els preocupaven més que el sufragi, que per a ells era un més dels canvis que s'estaven produint. Hi havia algunes lleis, però, que tenien unes conseqüències més greus per als lectors d'un periòdic directament vinculat a l'Església: l'eliminació de la religió en els centres educatius i els canvis que afectaven la família, especialment la llei de divorci. Calia clamar contra la pèrdua del control a les escoles, reducte irrenunciable, i contra les disposicions que, al seu entendre, posaven en perill la família. En els nombrosos articles que tracten aquests temes, la dona hi és molt present. Temien que se'ls escapés del seu control. Per això el sufragi, finalment, els podia anar a favor.

Per aconseguir els vots de les dones calia presentar la situació amb dramatisme i apel·lar als sentiments més arrelats en elles: la destrucció de la família, el seu

48. *Gazeta de Vich* (13 de febrer de 1936). «Dones catòliques no votar és una traïció!!!», per Ernest Bellpuig, p. 2.

Organo semanal de los sindicatos de la Comarca Vinyatera, Ter i Freser C. N. T.

SEMPRAR

Redacción y Administración: C. Cardona, 53 10 céntimos el ejemplar 120 pesetas Trimestre

AÑO III - NUMERO 80 VICH, SABADO 17 DE SEPTIEMBRE DE 1932

La agitación Campesina en el Lluusanés

Los pueblos del Lluusanés, que abarcan una llanura rica y fértil en lo que a la agricultura se refiere, ya no es el Lluusanés alegre y resignado de antes, sino que se rebeldes se ha extendido por todos aquellos pueblos que antes dormían con el terrapán de la paz. Hoy aquellos hombres desamocados por la fatiga constante de la siega, el arado, la guadaña y la hoz, se levantan con más empujamiento contra la injusticia que trae de sí una cadena de años ventos sumamente. El Lluusanés mismo y sabido que se amoldaba a todo. Ya no es un país de diócesis que se resigna a trabajar y ser explotado.

Los campesinos del Lluusanés han despreciado de su litargo en el próximo momento que todos los trabajadores de todos los ramos de la producción buscan el abono lateral del trabajador del campo.

Ellos, que con la totalidad desoladora de la tierra y de la solidaridad, empiezan a recoger los frutos de estas diez miligüiditas fuerzas que gozamos todos los explotados pero que en muchos casos no sabemos regar.

En su última visita a los pueblos de esta Comarca agrícola ya no halló la calma que en otros años encontramos, sino que un estruendoso rebeldes de los explotados como una mara. Su rebeldes se manifiesta casi en todas las aldeas de esta Comarca. Todas las conversaciones giran en torno de esta palabra. Las reuniones, el quejido por estar ya el arado, en cada un de ellas parece ser oyes estas conversaciones.

Salí de Olot para Prats y de Prats para San Feliu de Guixols. Una vez allí, con un amigo famoso a un pueblo llamado la Torre de Orot. Este pueblo, Orot, Orot, sin en los que se manifiesta más el descontento campesino.

El amigo me comentó, al volver hacia la Torre, que era la fiesta mayor de dicho pueblo. Llegamos en el después de haber andado tres cuartos de hora.

Después de haber cenado por cada una de las casas, cada una de las aldeas, por fin, a la plaza. Allí había, exactamente, un centeno de personas. No tardé mucho en encontrar una buena muestra de Orot. Charlas y charlas, porque yo tenía algún escarabajo que contar. La gente llegaba en aquellos momentos por todas partes, la mayoría campesinos y algunos que allí vivían que vivían la hora del baile en la plaza. Los músicos empezaron a tocar y los músicos de los instrumentos llegaban al fin del pueblo.

La tarde era espléndida, pero era de estas tan bellas de un día de primavera como una bella fiesta de otoño, donde la melancolía parece que penetra por todas las rendijas del ser humano.

El sol recogía sus rayos dorados y paulatinamente se ocultaba tras las montañas de Guixols. Su desgracia de uno parecía dar un adiós a toda aquella vida y momentos. Mientras él se ocultaba, los músicos, con un sonido de adiós, todo salió, una fiesta embalsamada. Sonidos que se perdían y adiós que desaparecían de la estancia.

Como abito vengo un grupo compuesto de unos 15 o 18 hombres. Habían y con los demás hacían, gustos que en ellos demostraban un estado algo agitado. Se acercaron. Era exacto como, discutían sobre los puntos más arduos de la vida.

Para ellos aquello era la fiesta mayor. Poco les importaba los músicos y otros músicos, sino que por coincidencia se encontraron toda una cadena de explotados que discutían sobre el problema agrícola.

De otros aquellos hombres parados por el sol y el frío, distinguí a un amigo que actualmente es el presidente de los agricultores del Lluusanés. Nos saludamos y le expuse mi intención de conocer algo del problema agrícola de esta Comarca. Explicativamente me dijo algunas cosas, pero que la presión del tiempo no nos permitió extender sobre tan complicado problema. En este momento se acercó un hombre, como de unos cincuenta años. Le saludé y me presentó. Era el presidente de los agricultores de los municipios de S. Feliu, Avinyó y algunos pueblos de esta Comarca que ya no pertenecen al Lluusanés ni al País de Orot. Nos dimos las manos y el hombre me informó en exponerme algo de la situación misma. Pero por ser demasiado tarde no nos fué posible.

Hermanos ya los tres por un interés de superación, el compañero "Comunista" me dijo: "Comunista, los trabajadores de la tierra, queremos hermandad con los de las fábricas y de las minas. Estas palabras tan halagadoras como palabras del campesino llusuanés me dió una fuerza tal que era toda una promesa halagadora. Las fuerzas del campo van en busca de la ciudad. Me prometieron facilitarme datos de un comité que estaba ya en buena conexión con los de la ciudad.

¡No despreciéis como un hábito más tarde!

Empieza a obscurcir y la luz crepuscular resplandeciente torna a mostrar a los explotados, hogares y poblados.

El Estatuto

Ya tenemos Estatuto para Catalunya. La felicidad reinará en todos los hogares. Estatistas: He aquí la más grande: del resultado estadístico: «Catalunya ja de llure», pero los proletarios catalanes continuamos siendo esclavos. Tendremos elecciones para diputados a la Generalitat, y una parte del pueblo votará por la continuación de la faena del engaño y del sometimiento. La otra parte compondrá por gran número de millones no votaremos, porque antes de conceder el voto se habíamos el puesto en manos de los políticos, y así como cuando los políticos hay mujeres que no nos prestamos a servir de esclavos a los vestidos de la basura política.

Como en Vich (?)

«Granada. La Alcaldía ha impuesto multas de 500 ptas. a 50 propietarios por no realizar las obras de reparación en las fachadas de sus edificios, como se les había ordenado. También ha sido multado con la misma cantidad el propietario de una vivienda que no tiene las debidas condiciones higiénicas.»

(De los periódicos)

N. de R. Coplanos esta información para que se percaten los trabajadores del Ramo de construcción de esta ciudad. Afectados desde hace dos años en el paro forzoso, de lo mucho que les quiere el ayuntamiento de esta ciudad al tirar en el cesto de los papeles la petición que hicieron para que se obligara a los propietarios a tener las viviendas con las debidas condiciones higiénicas. Luego que vengan con el cuento de que no pueden obligar a los propietarios a adecuar las casas.

Bajo este punto, que tantos años se había cumplido el mandamiento del obrero del campo, hoy bajo este mismo punto del «Estado» trata pero mismo, se oculta una rebeldes, que se exhibe como una mala de gases sulfurosos sembrada por la «libertad» y «la burguesía» de la tierra.

¡No os dejéis y tan sólo tiráis a sembrar cosas inanimadas de la plaza del pueblo, mientras la libertad se divierte, un puñado de hombres rebela por sus intereses de clase. La libertad de S. Feliu se ha ido a las montañas. Todo se quedaba tranquilo. La tierra había ya dejado y los grillos cantaban sin cesar en la lejania de los campos.

La fiesta mayor de la Torre tallada tocaba a su fin. Esta sesión, cuando me voy en parte para adormecer a los latidos cansados de nuestro corazón, alguien ya no era juguete de este diablo, sino que en medio de toda la pequeña orgía se levantaba la bandera roja de los trabajadores del Lluusanés.

¡Alas, es cuando empieza a tener la burguesía, porque el pueblo ya no se divide como antes ni juzga todo ni se emboracha, sino que, ante las fiestas y los días laborales el obrero ya no es un juguete de nadie.

De continuar así, tendrán los días contados.

Siempre adelante

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

¡Hoy tenemos, lo que nos consideramos militantes dentro de la organización obrera C. N. T. una preparación de capital importante, y esta es el después de la revolución podríamos consolidarla. Mi opinión es que sí y voy a exponerla.

Se dice que no hay cultura suficiente y se atenciones a lo que dicen los maestros del campo Anar. ¡Quita creo que tenemos más que suficiente.

Nosotros podemos hacer de la cultura que se vende en los centros oficiales, pero si tenemos la cultura que se da en los centros obreros libertarios. Nosotros no entendemos más nada a muy poca cosa de Alberto Gramática o Geografía. Nosotros no entendemos nada tampoco de lo que también se vende en las universidades como es la administración jurídica y otras cosas por el estilo. Así que, careciendo de todas estas cosas podemos muy bien tener cultura o sentimientos humanos. Porque atendiendo a lo que dicen los grandes maestros del campo obrero hay mucha más cultura en una subconsciente que no hay en toda una carrera de Bellas y Bellas.

J. Huchos E. Jovany.

marc d'actuació, i la influència de la religió, que sempre havia format part de la seva educació. A mesura que les posicions es van anar radicalitzant, el missatge a les dones va adquirir un to més extrem fins a culminar en la crida de l'11 de febrer de 1936. Aquest dia, la redacció del diari va decidir emfasitzar els punts centrals del missatge amb lletra negreta, pràctica extraordinària en la publicació. A les dones se les responsabilitzava del que pogués passar, perquè se'ls deia que d'elles depenia, no solament el seu vot, sinó el dels homes del seu entorn. I per acabar-les de convèncer, el diari instava les mares a defensar els fills i les filles a evitar la mort dels pares. Impressiona comprovar l'enorme pes que posaven sobre la consciència de les dones, atrapades entre les seves creences i l'obligació d'enfrontar-se, en alguns casos, amb l'opinió adversa dels seus familiars propers.

En el cas del *Diari de Vic*, el tema es plantejà de manera diferent i el debat es va allargar durant anys. Els articles mostren com la majoria dels articulistes es debatien entre la comprensió de la decisió democràtica, que com a publicació liberal havia de mantenir, i les resistències als canvis.

Les opinions sobre la concessió del sufragi va durar des de l'any 1931 fins a les eleccions de 1933. Els articulistes plantejaven, amb un llenguatge amb freqüència sorneguer i ple d'ironia, la dualitat entre el caràcter democràtic de la mesura i els dubtes sobre les capacitats de les dones d'exercir-lo i les conseqüències d'aquesta decisió. Els arguments en contra anaven des del poc interès que havien tingut les dones a reclamar-lo i l'escassa implicació en les decisions polítiques, fins al temor a les transformacions que pogués comportar en la vida dels homes i de les famílies. Entenem que aquesta opinió quedà clarament reflectida en l'editorial del director del 9 d'octubre de 1931. L'article barreja la imatge més tradicional de la dona amb la seva capacitat d'opinar derivada del seu «amor de mare i seny d'esposa». Però deixa clar que no els agradava la participació activa de les dones casades en la vida política. Seria trencar amb la relació entre homes i dones existent fins aquell moment, relació que no tenien cap interès a modificar. Els homes maldaven per racionalitzar una situació que tenia molt d'irracional, ja que també els republicans lluitaven contra l'ancestral misogínia patriarcal que els impedia acceptar els canvis que s'estaven produint. S'obria novament el debat sobre la qüestió femenina, és a dir, la discussió a l'entorn de quin havia de ser el lloc de la dona a casa i fora de casa. I estaven d'acord que no desitjaven gaires modificacions en el si de la llar.

De fet, les dones osonenques coincidien en el fet que la seva primera obligació era l'atenció de la llar i l'educació dels fills. Però sense modificar aquesta posició, creien que podien complementar la feina dels homes en l'espai públic. L'article d'Amanda Llebot és revelador. Els homes i les dones vivien mons oposats, tot i que l'objectiu era el mateix. Per tant, s'imposava la col·laboració i la participació de les dones per fer la política més decent i per tal que es preocupés d'aspectes que fins ara havien estat poc atesos. Era aquí on les dones podien aportar la seva experiència: en aquells problemes que exigien sentiments. Les dones no tenien tants coneixements com els homes, però sentien més i per tant podien ajudar a dignificar la política. Com deia l'autora, «que ells hi posin el cervell; nosaltres hi posarem el cor». És a dir, no calia ni que els homes tinguessin cor ni que les dones tinguessin cervell.

No hi ha cap article que s'aparti d'aquests paràmetres. En canvi hi ha moltes peticions de més formació per a la dona osonenca, especialment tancada a la casa, abatuda en la pesantor de la ignorància, poc participativa en els actes i les conferències, i gens disposada a donar el seu nom per una causa. D'aquí ve l'esperança que va portar la creació de l'Institut de Cultura Femenina destinat a millorar la formació de totes les dones que ho desitgessin.

Els articles del setmanari *Sembrar* s'emmarcaven en un altre context. A les redactores els preocupaven l'explotació de la qual era víctima la classe obrera, les pèssimes condicions de vida, els conflictes laborals, la setmana de vacances, la manca d'educació, la prostitució, la influència de l'Església, l'amor lliure, el sindicat... I amb l'arribada de la República els semblava que no havia canviat res. La política, el sufragi femení i les eleccions eren inquietuds que associaven a les burgeses. Les anarquistes tenien altres prioritats i a través dels seus articles d'opinió, de fort contingut instructiu, lluitaven enèrgicament per tal que les seves causes també es convertissin en les preocupacions principals de les altres dones.

Bibliografia

- AGUADO, Ana. «Entre lo público y lo privado: sufragio y divorcio en la Segunda República». *Ayer* [Madrid: Asociación de Historia Contemporánea Marcial Pons, Ediciones de Historia, S.A.], 60 (2005), p. 105-134.
- ALBAREDA, Joaquim; FIGUEROLA, Jordi; MOLIST, Miquel; OLLICH, Imma. *Història d'Osona*. Vic: Eumo, 1984, 495 p. (L'Entorn, 5), p. 235-246 i 421-425.
- ANGLADA I VILARDEBÓ, Joan. *Editorials de la «Gazeta de Vich» (1936-1939)*. Vic: Publicacions del Patronat d'Estudis Osonencs, 1992, 158 p.
- CASANOVAS, Josep. *Quan les campanes van emmudir. Vic, 1936-1939*. Vic: Publicacions del Patronat d'Estudis Osonencs, 1993, 288 p. (Osona a la Butxaca, 14-15).
- CODINA I GENÍS, Miquel. *Retalls de premsa vigatana, 1803/2000*. Vic: Premsa d'Osona, S.A., 2000, 492 p.
- FUNDACIÓN PABLO IGLESIAS. *El voto de las mujeres. 1877-1978*. Madrid: Editorial Complutense, Universidad Complutense de Madrid, 2003, 183 p., p. 60-103.
- MERINO HERNÁNDEZ, Rosa M. «Las mujeres en España durante la Segunda República y la Guerra Civil: derechos, política y violencia». A: CUESTA BUSTILLO, Josefina (dir.). *Historia de las mujeres en España. Siglo XX*. Volum I. Madrid: Instituto de la Mujer, 2003, p. 359-403.
- NASH, Mary. *Mujer, familia y trabajo en España, 1875-1936*. Barcelona: Anthropos, 1983, 390 p. (Historia, Ideas y Textos, 5).
- «Dones ciutadanes a Catalunya: La Segona República». A: NASH, Mary (dir.). *Història de les dones als Països Catalans al segle XX*. València: Edicions del País Valencià, 2003, p. 49-53.
- REDORTA, Gemma. «Periodistes». A: GODAYOL, Pilar (edit.). *Catalanes del XX*. Vic: Eumo, 2006.

SANMARTÍ, Carme. «Les dones: família i sentiment religiós». A: PLANS I CAMPDE-RRÓS, Núria (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana*. Actes del IV Congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC). Valls: Cossetània, 2005, p. 353-367.

TORNAFOCH, Xavier. *Francesc Maria Masferrer. Política i ciutadania (1889-1954)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000, 95 p.

—«Francesc M. Masferrer i el *Diari de Vic* (1930-1934)». *Ausa* [Vic], XVII, 137 (1996), p. 185-208.

Prensa consultada

Diari de Vic (abril de 1931 - octubre de 1934) (titulat *Diari de Vich* des de la seva fundació el maig de 1930 fins al novembre de 1932).

Gazeta de Vich (abril de 1931 - juliol de 1936).

Órgano semanal de los sindicatos de la comarca de Vic, Ter y Freser (abril de 1931 - juliol de 1933).